

Simpukoista Helminauhaa

.....

*OPAS LAHJOITETUILLA
SUKUSOLUILLA HOITOJA
HARKITSEVILLE TAI NIILLÄ
LAPSEN SAANEILLE*

Maija Tulppala

Sisällysluettelo

Alkusanat	4
Ovatko lahjoitetut sukusolut sopiva vaihtoehto?	5
Lahjoitettujen sukusolujen käyttö	8
Hedelmöityshoitoja säätelevä lainsäädäntö	10
Lahjoittaja	14
Luopumista ja toivoa	15
Vaikutukset parisuhteeseen	18
Lapsiperheeksi lahjoitetuilla sukusoluilla	21
Avoimuus perheen arvona	24
Mitä lahjasoluhoidojen avulla syntyneet lapset ajattelevat?	29
Miten puhua lapselle lahjasolutaustasta?	32
Vertaistukea on saatavilla!	36
Lopuksi	41
Yhteystietoja	42

Alkusanat

Lapsen syntymä on aina ihme. Sitä se on erityisesti niille pareille ja itsellisille naisille, jotka ovat toivoneet lasta jo pidempään tai joilla raskaus on alkanut lahjoitetuilla sukusoluilla. Suomessa on syntynyt jo tuhansia lapsia, jotka ovat saaneet alkunsa lahjoitetuilla sukusoluilla.

Lahjoitetuilla sukusoluilla vanhemmaksi tulemiseen liittyy samankaltaista kasvukipua kuin vanhemmuuteen yleensä sekä samanlaisia ilon hetkiä ja huolenaiheita. Lahjoitetuilla sukusoluilla tehtävät hoidot eroavat muista hedelmöityshoidoista siinä, että raskauden alkuun saamiseksi tarvitaan sukusolun lahjoittajaa tai paria, joka lahjoittaa omista hedelmöityshoidoista ylijääneitä alkioita.

Tämän oppaan tarkoituksena on kertoa, millaisissa tilanteissa lahjoitetujen sukusolujen käyttö tulee harkittavaksi. Oppaassa kerrotaan myös lahjasukusoluhoitoja säätelevästä lainsäädännöstä. Opas toimii hyvänä tietolähteenä lahjoitetuilla sukusoluilla lasta toivoville. Se toimii myös tukena niiden tunteiden käsittelyssä, joita liittyy lahjasoluilla perheellistymiseen sekä mahdolliseen geneettisen siteen puuttumiseen vanhemman ja lapsen välillä. Opas antaa vinkkejä lahjasolutaustasta lapselle puhumiseen sekä tarjoaa lapsen näkökulman asioihin. Lahjoitetuilla sukusoluilla tehtyjä hoitoja läpikäyneiden kokemuksia on lisätty tekstin lomaan. Ne ovat mukailtuja vastauksia vuonna 2009 toteutetusta Helminauha-kyselystä.

Ensimmäinen lahjasiittiöllä alkunsa saanut lapsi syntyi Yhdysvalloissa vuonna 1984. Suomessa hoitoja on tehty 1940-luvulta lähtien.

Ensimmäinen lahjamunasolulla alkunsa saanut lapsi syntyi Australiassa vuonna 1984 ja Suomessa vuonna 1991.

Ensimmäinen lahjoitetulla alkiolla alkunsa saanut lapsi syntyi Australiassa vuonna 1984 ja Suomessa vuonna 1995.

Ovatko lahjoitetut sukusolut sopiva vaihtoehto?

Lahjoitettujen sukusolujen käyttö, adoptio, sijaisvanhemmuus tai elämä ilman lapsia ovat kaikki hyviä vaihtoehtoja, joista jokainen kannattaa ottaa huomioon päätöstä tehdessä. On tärkeää, että parisuhteessa elävien kohdalla päätös on parin yhteinen ja kumpikin kumppaneista kokee valitun vaihtoehdon itselleen sopivaksi. Itsellisen naisen on hyvä pohtia asiaa läheistensä ja etenkin lahjasoluilla syntyvän lapsen lähiverkoston kanssa. Eri vaihtoehtojen pohdinta vaatii itsetutkiskelua ja avointa keskustelua kumppanin tai läheisten kanssa. Päätös kypsyy vähitellen kuukausien tai vuosien kuluessa. Päätöksentekoa helpottaa keskustelu hoitavan lääkärin kanssa. Asiantunteva ulkopuolinen keskusteluapu tai keskustelu toisten samassa tilanteessa olevien kanssa voi tarjota lohtua, selvennystä tai uusia näkökulmia tilanteeseen.

Lahjoitettujen sukusolujen käyttöä pohtivat ovat moninainen joukko ja he elävät erilaisissa elämäntilanteissa. Osalle lasta toivovista hoito lahjoituilla sukusoluilla on ensimmäinen ja ainoa hoitomuoto, kuten naispareille ja itsellisille naisille. Joillekin nais-miespareille lahjoitetut sukusolut ovat tärkeä mahdollisuus raskauden alkamiseen. Lahjasolujen käyttöön on voitu päätyä hoitojen päättyessä tuloksettomina esimerkiksi munasarjojen vasteen hiipumisen vuoksi. Osa lasta toivovista on voinut kokea synnytykseen tai keskenmenoon päätyneitä raskauksia.

HOITOJA EDELTÄVÄ JA SEURAAVA LAHJASOLUNEUVONTA

Hoitoa edeltävän lääketieteellisen ja psykologisen lahjasoluneuvonnan tarkoituksena on tarjota tukea eri vaihtoehtojen harkinnassa ja päätöksenteossa. Neuvonta antaa myös valmiuksia ja tukea lahjasoluhoidojen aloittamiseen tai tarvittaessa niistä luopumiseen. Lääketieteellisessä neuvonnassa annetaan tietoa eri hoitovaihtoehtoista, hoitojen onnistumismahdollisuuksista ja niihin liittyvistä riskeistä sekä hedelmöityshoitoja säätelevästä lainsäädännöstä.

LAHJASOLUNEUVONNAN OLEELLISET TEEMAT:

- Mahdollinen lapsettomuuskokemus.
- Pohdinnat lapsen geneettiseen perimään liittyen.
- Muut perheellistymisen vaihtoehdot.
- Elämä lapsen kanssa sekä lapselle ja ulkopuolisille lahjasolutaustasta puhuminen.
- Lahjoittajaan liittyvät kysymykset.

Lahjasoluhoidojen yhteydessä annettavassa neuvonnassa kulmineituu asian monimuotoisuus. On tärkeää, että neuvonnassa kaikkien osapuolien, vastaanottajan tai vastaanottajien, lahjoittajan ja hoidon tuloksena syntyvän lapsen, ääni ja tarpeet tulevat kuulluiksi.

Jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että neuvontaprosessiin nivoutuu alusta alkaen Simpukka ry:n tarjoama vertaistuki. On hyvä sopia tapaaminen hedelmöityshoitoklinikalle myös lapsen syntymän jälkeen. Tapaamisessa voi pohtia itselle sopivaa tapaa puhua lapselle hänen lahjasolutaustaan ja käydä läpi lahjasoluilla perheellistymiseen liittyviä ajatuksia ja tunteita.

"NEUVONNASSA TULISI KÄYDÄ LÄPI
AIEMMAT HOIDOT JA VARATA RIITTÄVÄSTI
AIKAA SURUTYÖLLE. TÄRKEÄÄ ON ANTAA
TIETOA LAHJASOLUHOITOJA SÄÄTELEVÄSTÄ
LAINSÄÄDÄNNÖSTÄ JA SAATAVILLA OLEVASTA
KIRJALLISUUDESTA JA VERKKOSIVUISTA. TÄRKEÄÄ
ON POHTIA JO ENNEN HOITOOON LÄHTÖÄ, MIKÄ
MERKITYS LAPSEN IDENTITEETIN KEHITTÄMISELLE
ON SILLÄ, ETTÄ LAPSI ON SAANUT ALKUNSA
LAHJASOLUHOIDOLLA."

Lahjoitettujen sulusolujen käyttö

LAHJOITETUT MUNASOLUT

Lahjoitettuja munasoluja tarvitsevat naiset, joiden munasarjojen toiminta synnyntäisesti puuttuu tai joiden munasarjojen toiminta heikkenee tai loppuu ennenaikaisesti esimerkiksi geneettisistä syistä tai vaikean sairauden, kuten syövän, vuoksi. Munasolujen laadussa voi myös olla ongelma, jonka vuoksi raskaus ei ala. Lahjoitettuja munasoluja voidaan käyttää myös, jos naisella on todettu vaikea periytyvä tauti tai hän on vaikean periytyvän taudin kantaja. Naisen hedelmällisyyden lasku iän myötä johtuu munasolujen ikääntymisestä, ei kohdun vähentyneestä vastaanottokyvystä. Näin ollen nainen voi tulla raskaaksi lahjamunasoluhoidolla iästään riippumatta. Suomessa ei ole hoidettu vaihdevuodet ohittaneita naisia.

Munarakkulapunktiossa kerätyt lahjoittajan munasolut hedelmöitetään joko hoitoja saavan naisen puolison siittiöllä tai lahjoitetuilla siittiöllä. Naiselle annetaan hormonilääkitys, jolla kohdun limakalvo valmistellaan alkionle sopivaksi. Muodostuneista alkioista yleensä yksi, joskus kaksi, siirretään raskautta toivovan naisen kohtuun. Ylimääräiset alkiot voidaan pakastaa. Raskaustulokset lahjamunasoluhoidoissa ovat naisen iästä riippumatta hyvät: raskaus alkaa 30–50 prosentissa alkionsiirtoja. Valitettavasti kaikki raskaudet eivät jatku vaan noin joka viides raskaus keskeytyy raskauden alkuvaiheessa. Alkaneisiin raskauksiin ja synnytykseen liittyy riskejä, kuten alkuraskauden verenvuotoa ja raskaudenaikaista verenpaineen nousua. Alkaneita raskauksia tuleekin seurata tarkemmin synnytysairaalan äitiyspoliklinikalla. Syntyneiden lasten on havaittu olleen yhtä terveitä kuin muutkin lapset.

LAHJOITETUT SIITTIÖT

Lahjoitettuja siittiöitä käytetään esimerkiksi silloin, kun omia siittiöitä ei muodostu lainkaan kiveksissä, siittiöiden laatu on huono tai kun miehellä on periytyvä sairaus. Naisparit ja itselliset naiset tarvitsevat lahjoitettuja siittiöitä lahjasoluhoidoissaan, jolloin pääsääntöisesti hoidot toteutetaan inseminaationa. Lahjoitettujen siittiöiden tarve on nais-miespareilla vähentynyt siittiöiden mikroinjektiohoidon (ICSI) kehittymisen myötä.

Inseminaatio lahjoitetuilla siittiöillä voidaan tehdä luonnollisen kuukautiskierron aikana, mikäli munasolun irtoaminen eli ovulaatio tapahtuu naisella normaalisti. Naisen iästä riippuen 10–20 prosenttia naisista tulee raskaaksi yhtä kuukautiskierron kohden, eli hoitoja joudutaan yleensä toistamaan. Lahjoitettuja siittiöitä voidaan käyttää myös koeputkihedelmöityshoidon (IVF) yhteydessä, jolloin noin joka kolmas alkionsiirto johtaa raskauden alkamiseen ja joka neljäs lapsen syntymään.

LAHJOITETUT MUNASOLUT JA SIITTIÖT

Hoidoissa voidaan käyttää myös sekä lahjoitettuja siittiöitä että munasoluja. Tällöin on kyse täysdonaatiosta, joka tulee kyseeseen, jos hoitojen kohteena olevalla itsellisellä naisella tai pariskunnalla ei ole mahdollista käyttää ollenkaan omia soluja.

LAHJOITETUT ALKIOT

Lahjoitettujen alkioden käyttö tulee kysymykseen tilanteissa, joissa hoidon syynä on samanaikainen naisesta ja miehestä johtuva lapsettomuus tai hoidon kohteena ovat itselliset naiset tai naisparit, joille hoidot omilla soluilla eivät ole tuottaneet tulosta. Alkioita lahjoittavat pariskunnat, jotka ovat itse käyneet läpi hedelmöityshoidot omilla soluilla. Hedelmöityshoitojen jälkeen heille on jäänyt pakastettuja alkioita, jotka he toivovat voivansa lahjoittaa muiden lasta toivovien hoitoihin.

HOITOJEN KUSTANNUKSET

Syksystä 2019 alkaen lahjasoluhoidoja on alettu tarjota myös julkisella sektorilla yliopistosairaaloissa. Hoitoja saavat nais-miesparit, naisparit sekä itselliset naiset. Lahjoitetuilla sukusoluilla tehtäviä hoitoja tehdään paljon myös yksityisklinikoilla, ja potilaat vastaavat itse hoidon kustannuksista.

Hedelmätyshoitoja säätelevä lainsäädäntö

Suomessa astuivat 1.9.2007 voimaan lait hedelmätyshoidoista ja isyyslain muuttamisesta yli kahdenkymmenen vuoden valmistelutyön jälkeen. Hoidoissa voidaan käyttää lahjoitettuja munasoluja, siittiöitä tai alkioita. Mahdollista on myös, että hoidossa käytetään sekä lahjoitettuja munasoluja että lahjoitettuja siittiöitä. Jos hedelmätyshoidossa on käytetty sellaisia alkioita, jotka on saatu aikaan lahjoitetuista sukusoluista, alkioita ei saa lahjoittaa eteenpäin. Uusi äitiyslaki ja siihen liittyvät hedelmätyshoitolain muutokset astuivat voimaan 1.4.2019. Uuden äitiyslain (253/2018) ja hedelmätyshoitolain (1237/2006) muutosten voimaantulon jälkeen naisparit voivat saada yhdessä hedelmätyshoitoa ja molemmat hoidossa olleet voidaan vahvistaa äidiksi ilman adoptioprosessia. Lakimuutoksen (254/2018) jälkeen lahjoittaja ei voi asettaa sukusolujen käytölle rajoituksia kuten sallia sukusolujen käyttöä ainoastaan hetero- tai avioparien hoidossa tai vastaavasti ainoastaan naisparin tai itsellisen naisen hoidossa. Siittiöiden lahjoittajaa ei näissä erityistilanteissa vahvisteta isäksi, ellei hän itse ole siihen suostuvainen.

KENELLE HOITOJA ANNETAAN?

- Ratkaisun hedelmätyshoidon antamisesta tekee aina hoitava lääkäri varmistuttuaan, että edellytykset hoidon antamiseen täyttyvät.
- Keskeinen tavoite on turvata hoidon avulla syntyvän lapsen tasapainoinen, fyysinen ja psyykinen kehitys.
- Hedelmätyshoitoa ei saa antaa, jos raskaudesta aiheutuisi naisen iän tai terveydentilan vuoksi huomattava vaara naisen tai lapsen terveydelle.
- Hoitoa ei saa antaa, jos on ilmeistä, että vanhempi tai vanhemmat eivät voi turvata syntyvälle lapselle tasapainoista kehitystä (esimerkiksi päihteiden käyttö, vaikeat parisuhdeongelmat ja parisuhdeväkivalta).
- Laissa ei ole parisuhdevaatimusta eikä ehdotonta yläikärajaa.
- Kumpikaan puolisoista ei saa olla avioliitossa toisen henkilön kanssa.
- Ennen hoidon aloitusta tarvitaan hoitoa saavien kirjallinen suostumus.

"LUULEN, ETTÄ LÄHES KAIKKI
IHMISET OVAT UTELIAITA TIETÄMÄÄN
GENEETTISEN PERIMÄNSÄ: MISTÄ OVAT MITÄKIN
PIIRTEITÄ PERINEET. SIINÄ VAIHEESSA, KUN LAPSI HALVAA
OTTAA YHTEYTTÄ LAHJOITTAJAAN,
TILANNE VOI HERÄTTÄÄ VANHEMMASSA RISTIRIITAISIA
TUNTEITA. OLEN KUITENKIN SITÄ MIELTÄ, ETTÄ
LAPSEN IDENTITEETIN RAKENTUMISEN KANNALTA
HÄNELLÄ PITÄÄ OLLA MAHDOLLISUUS TAVATA
LAHJOITTAJA TAI OTTAA HÄNEEN
YHTEYTTÄ."

KUKA VOI LAHJOITTA?

- Sukusoluja saa lahjoittaa 18 vuotta täyttänyt nainen tai mies, joka on hyväksytty terveystarkastuksessa lahjoittajaksi ja joka on antanut kirjallisen suostumuksen sukusolujen lahjoitukseen.
- Munasolun lahjoittajan tulisi mielellään olla alle 36-vuotias terve nainen.
- Siittiöiden lahjoittajan tulisi mielellään olla alle 45-vuotias terve mies. Sperman koepakastus ja -sulatus ratkaisevat, voidaanko lahjoittajan siittiöitä käyttää lapsettomuushoitoihin.
- Alkion lahjoitus on mahdollinen tilanteissa, joissa lapsettomuushoidoissa ollut pari lahjoittaa omista sukusoluistaan aikaansaatuja, käyttämättä jääneitä alkioita lasta toivovien hoitoon.
- Kaikki lahjoittajat tutkitaan ennen hoidon aloitusta tarttuvien tautien varalta (hepatiitti-B ja -C, HIV, klamydia, tippuri ja kuppa).
- Haastattelun avulla selvitetään, ettei lahjoittajalla tai hänen lähisukulaisellaan ole periytyvää, vakavaa sairautta.
- Suotavaa olisi, että lahjoittajalla olisi jo omia lapsia, mutta se ei ole edellytys lahjoittajaksi ryhtymiselle.
- Olennaista on, että lahjoittaja lahjoittaa sukusolujaan auttamisen halusta!

KUINKA MONELLE VASTAANOTTAJALLE?

Munasolu- ja siittiölahjoittajan sukusoluja saadaan käyttää enintään viidelle vastaanottajalle, joilla raskaus saa alkunsa. Samaan perheeseen voi syntyä useampi lapsi saman lahjoittajan soluilla. Lahjoittajalla on oikeus peruuttaa luovutuksensa esimerkiksi elämäntilanteensa muuttuessa. Hyväksytyille lahjoittajille maksetaan vähäinen kulukorvaus lahjoituksen jälkeen.

Terveystarkastuksen yhteydessä lahjoittajasta voidaan kerätä tietoja, jotka kuvaavat lahjoittajan ihon, silmien ja hiusten väriä, hänen pituuttaan ja etnistä alkuperäänsä, mutta ei tietoja, jotka kuvaavat lahjoittajaa ihmisenä, hänen luonteenpiirteitään tai erityislahjakkuuksiaan. Lapsen ominaisuuksiin vaikuttaminen sukusoluja tai alkioita valikoimalla on mahdollista vain silloin, kun pyritään turvaamaan syntyvän lapsen terveys tai varmistamaan, että lapsi muistuttaa ulkonäöltään vanhempiaan, jos he näin toivovat. Lahjoitettuja sukusoluja saa käyttää enintään viidentoista vuoden ajan niiden lahjoituksesta.

LAPSEN TIEDONSAANTIOIKEUS

Lahjoituksen vastaanottaneen, hedelmätyshoitoja antavan klinikan on toimitettava luovutusrekisteri Luoteriin Valviraan tiedot lahjoittajan tunnuksesta, henkilötiedoista sekä siitä, onko kyse siittiöiden, munasolujen vai alkioiden lahjoituksesta. Lahjoitetusta sukusolusta syntyneellä lapsella on 18 vuotta täytettyään oikeus saada selville sukusolun lahjoittajan henkilöllisyys. Tiedon saamisen edellytyksenä on, että vanhemmat kertovat lapselle, miten hän on saanut alkunsa. Vanhemmille ei ole annettu tätä velvoitetta laissa, mutta hoitoja antavan tahon tulee antaa hoitoa saaville tietoa biologisen alkuperän vaikutuksista perheenjäsenen keskinäisiin suhteisiin. Hoitoa antavan tahon on järjestettävä hoitoa saaville mahdollisuus keskustella näistä kysymyksistä ulkopuolisen asiantuntijan kanssa. Hoitoa antaneen klinikan on annettava 18 vuotta täytäneelle tieto hänen alkuperästään vaikka lapsen vanhemmat kieltäisivätkin sen. Lahjoittajalla puolestaan ei ole oikeuksia eikä velvollisuuksia lapseen nähden, eikä hänellä myöskään ole mahdollisuutta saada selville kuka vastaanottaja on. Myöskään vastaanottajalla tai vastaanottajapariskunnalla ei ole mahdollisuuksia saada selville lahjoittajan henkilöllisyyttä. Tämä oikeus on vain lahjasoluilla alkunsa saaneella lapsella. On myös mahdollista käyttää lahjoittajaa, joka on vastaanottajalle tuttu, kuten esimerkiksi naisen sisko tai pariskunnan ystävä.

Suomessa lapsen synnyttänyt nainen on lain mukaan lapsen äiti. Isyyslain mukaan lapsen isä on se, joka parisuhteessa on antanut suostumuksensa hedelmöityshoidon antamiseen. Avoparien kohdalla isyys vahvistetaan nykyisen käytännön mukaisesti tunnustamalla tai tuomioistuimen päätöksellä.

Lahjoittaja

Lahjoitettujen sukusolujen vastaanottajista saattaa olla helpottavaa kuulla perusteet, joiden mukaan lahjoittajat valitaan. Lahjoittajan läpikäymä lääketieteellinen ja psykologinen neuvonta saattaa tuoda tunteen, että hedelmöityshoitoa antavalla klinikalla suhtaudutaan vastuullisesti lahjasukusoluhoidon.

Vastaanottajat toivovat usein, että lahjoittajiksi hyväksytyt ymmärtävät, mitä he ovat lahjoittamassa ja että he eläytyvät lapsen tarpeeseen saada tietää alkuperänsä ja tukevat lasta tässä tarpeessa lapsen mahdollisesti ottaessa yhteyttä. Vastaanottajille on usein tärkeää, että lahjoittaja on sisäistänyt, että he ovat lapsen vanhempia ja lahjoittaja on lahjoittaja, jonka antama lahja mahdollistaa lapsen syntymän.

Rekisteröityihin lahjoittajiin siirryttäessä, hedelmöityshoitoja säätelevän lainsäädännön tultua voimaan 1.9.2007, sekä hedelmöityshoitoja antavilla tahoilla että lasta toivovilla pareilla oli huoli lahjoittajien määrän huomattavasta laskusta. Asiallisen tiedottamisen myötä tämä on onneksi osoittautunut vääräksi peloksi, ja lahjoittajien määrä on tasaantunut lain voimaantuloa edeltäneelle tasolle. Lahjoittajia on kuitenkin edelleen vähän ja hoitoihin joutuu odottamaan pitkiäkin aikoja.

Lahjoittajiksi hyväksytyillä on motiivina vilpiton halu auttaa lasta toivovia pareja ja itsellisiä naisia. Huomattava osa lahjoittajista toimii myös veroluovuttajina. Heillä on usein tuttavapiirissä lapsettomia ja he ovat tietoisia tahattoman lapsettomuuden raskaasta kokemuksesta. Lahjoittajat eivät koe lahjoittavansa lasta vaan antavansa mahdollisuuden raskauden alkamiseen. He eivät myöskään koe olevansa hoidolla syntyneen lapsen vanhempia.

Lahjoittajat pitävät tärkeänä lapsen oikeutta saada tietää alkuperästään. Lahjoittajan voi olla mahdollista saada hoitavalta klinikalta tieto siitä, onko raskaus alkanut lahjasoluhoidon jälkeen ja onko lapsi tai lapsia syntynyt. Lahjoittajille annettavassa neuvonnassa onkin tärkeää valmistella lahjoittajaa siihen mahdollisuuteen, että hoidon tuloksena syntyvä lapsi tai lapset ovat häneen aikuisena yhteydessä. Valtaosa lahjoittajista kertoo kumppanilleen lahjoituksesta ja on varautunut kertomaan myös omille lapsilleen asiasta.

TUNNETTU VAI REKISTERÖITY LAHJOITTAJA?

Valtaosa lahjoittajista on lasta toivovalle itselliselle naiselle tai parille tuntemattomia. Erityistilanteissa lahjoittaja voi olla myös läheinen ystävä tai sukulainen. Tunnettu lahjoittaja valitaan usein siksi, että lasta toivovasta tuntuu turvalliselta tietää lahjoittajan tausta, terveydentila ja elintavat. Usein halutaan myös varmistaa oman suvun geenien siirtyminen. Toisaalta lahjoittaja voi haluta auttaa juuri tätä ihmistä, sisartaan tai ystäväänsä. Osa nopeuttaa hoitoon pääsyään hankkimalla klinikalle lahjoittajan. Tällöin kyseessä on niin sanottu ristiinlahjoitus.

Luopumista ja toivoa

Ihmisellä on usein selkeä suunnitelma siitä, miten aikoo elää elämäänsä ja mitä siihen kuuluu. Monelle kumppanin löytäminen ja perheen perustaminen ovat merkittävimpiä asioita elämässä. Lapsettomuudensa ei ajatella osuvan omalle kohdalle, saati sitä, että lääketiede ei tule avuksi, jos yritetään saada lasta hedelmöityshoitojen avulla. Tieto siitä, ettei lasta toivovan geneettinen perimä jatku omassa lapsessa, saattaa tulla yllätyksenä lapsettomuustutkimusten alkutaipaleella. Sukupolvien jatkuvuus on meihin kaikkiin sisäänrakennettu. Tämä tulee esiin esimerkiksi silloin, kun mietitään, ketä lapsi lapsi muistuttaa. Toisaalta on mahdollista, että asia on ollut jo pidemmän aikaa tiedossa tai mahdollisuuteen on voinut vähitellen kasvaa ja sopeutua hedelmöityshoitojen aikana. Itsellisesti lasta toivova luopuu ydinperhetoiveesta, ja lahjasolut mahdollistavat oman tavan perheellistyä läheisverkoston tuella. Parhaassa tapauksessa lahjasukusolujen käyttö antaa upean mahdollisuuden kokea raskaus ja vanhemmuus.

"PSYKOLOGI KANNUSTI MINUA
AVOIMESTI KOHTAAMAAN SURUN SIITÄ,
ETTEN VOI SAADA LAPSIA OMILLA
SUKUSOLUILLA. HÄN SAI MINUT YMMÄRTÄMÄÄN,
ETTÄ AJATUKSENI ON NORMAALIA SURUTYÖTÄ.
MINUSTA OLI TÄRKEÄÄ KUULLA, ETTÄ HÄN
ARVIOI, ETTÄ OLEN AJATELLUT ASIOITA MONELTA
KANNALTA, JA NÄISTÄ VAIKEISTA TUNTEMUKSISTA
HUOLIMATTA OLEN VALMIS RYHTYMÄÄN
HOITOPROSESSIIN."

MITEN KÄSITELLÄ LAPSETTOMUUDEN KOKEMUSTA ?

Lapsuuden kokemukset muovaavat tapojamme selvitä elämän kriiseistä ja menetyksistä. Lapsettomuus, hedelmöityshoidot ja luopuminen oman geeniperimän jatkuvuudesta lapsessa koettelevat väistämättä lasta toivovan henkisiä voimavaroja ja mahdollisuutta ottaa vastaan apua ulkopuolisilta.

Monet tuovat esiin, että puolisolta, lähisukulaisilta ja ystäviltä saatu tuki on riittävää. Eri yksilöiden kokemukset lapsettomuudesta sekä tapa surra voivat kuitenkin poiketa usein toisistaan. Sureminen voi edetä yksilöllisesti hyvin eri tahtiin ja viedä pitkänkin aikaa. Surussa pääsee eteenpäin tunteitaan tutkimalla ja läpielämällä.

Tahaton lapsettomuus kokemuksena on usein hyvin yksityinen ja kipeä asia. Se voi olla asia, josta on vaikea kertoa lähisukulaisille ja ystäville. Ystävien ja läheisten ajattelemattomat kommentit ja hyvää tarkoittavat ohjeet voivat lisätä paineita entisestään. Monia kuitenkin auttaisi, jos heillä olisi olisi edes yksi läheinen tai vertainen, jolle lapsettomuudesta voisi puhua silloin, kun itse tuntee olevansa siihen valmis.

On tärkeää oppia tunnistamaan itsessään merkit, jolloin omat tai yhteiset voimavarat loppuvat ja on tarpeen hakea ulkopuolista keskusteluapua. Mahdollisuudet saada ammattilaisen antamaa psykoterapeuttista tukea tahattoman lapsettomuuden mukanaan tuomien tunteiden käsittelyyn ovat asuinalueesta ja hoitopaikasta riippuvaiset. Psyykkistä tukea on mahdollista saada esimerkiksi työterveyshuollon tai perusterveydenhuollon mielenterveyspalveluista.

Vaikutukset parisuhteeseen

Jokaisen parisuhteeseen kuuluu ylä- ja alamäkiä, eivätkä hedelmöityshoitoja läpikäyneet parit ole siinä erityisasemassa. Parisuhde on yksi elämän haastavimmista, mutta myös palkitsevimista suhteista ja siihen latautuu paljon odotuksia ja toiveita. Puolisoilla on suhteessa toisiinsa tarve tulla hyväksytyksi ja rakastetuksi juuri sellaisena kuin he ovat, hyvine ja huonoine puolineen.

TAHATTOMAN LAPSETTOMUUDEN VAIKUTUKSET PARISUHTEESEEN

Lapsettomuus luo väistämättä muutoksia parisuhteeseen ja intiimiin yhteiselämään. Jos parisuhteessa on vastavuoroisuutta, kykyä ilmaista itseään ja kuunnella toista, voi lapsettomuus lähentää yhteisen kokemuksen kautta. Yli kolmasosa pareista kokee yhdessä koetun kriisin lähentävän ja lujittavan parisuhdetta. Vaikeista asioista on pakko oppia puhumaan kumppanin kanssa. Kyky jakaa asioita ja tunteita on myös merkittävä voimavara yhteisellä taipaleella vanhemmuuteen.

Lapsettomuus saattaa myös tuoda parisuhteen vanhat ongelmat esiin ja aiheuttaa uusia. Läheisin ihminen, joka voisi parhaiten tukea ja lohduttaa on se, joka myös eniten muistuttaa kipeistä kokemuksista. Toisella on omat tarpeensa, eikä hänellä välttämättä ole voimia lohduttaa toista yrittäessään itse selvittää hankalien tunteidensa kanssa. On tärkeää muistaa, että asiantuntevaa ammattiapua on saatavilla.

"KOEN, ETTÄ MINÄ JA MIEHENI OLEMME
NYT 'ERI VIIVALLA'. MIEHENI SAI
TÄYSBIOLOGISEN LAPSEN, JOTEN EMME
OLE ENÄÄ SAMALLA TAVALLA
'KOHTALOTOVEREITA' KUIN TÄHÄN
SAAKKA."

RISTIRIITAIKIA TUNTEITA

Lapsettomuuden johtuminen vain toisesta osapuolesta tai se, että toisella puolisoista on lapsia aikaisemmasta liitosta, voi erityisesti vaikuttaa parisuhteeseen.

Normaali pettymyksen ja kiukun käsittely voi hankaloitua. Tällöin voi unohtua, miksi ollaan yhdessä ja miksi juuri tämä kumppani tuntui silti oikealta.

SEKSUAALISUUS

Seksuaalisuus kuuluu aikuiselämään parhaimmillaan suurta tyydytystä ja mielihyvää tuottavana voimana, mutta se on samalla herkin alue ihmiselämässä. On tavallista, että hedelmöityshoitojen aikana oman seksuaalisuuden kokemisessa ja seksuaalielämässä ilmenee ohimeneviä ongelmia.

Lapsettomuuden psykologiset vaikutukset seksuaalisuuteen liittyvät minäkuvaan. Käsiteltäviksi nousevat kokemukset omasta naiseudesta ja miehisyydestä. Naiselle voi olla kipeä kokemus, kun oma keho ei toimikaan toivotulla tavalla. Samoin monelle miehelle on tärkeä osa maskuliinisuutta ja seksuaalisuutta saattaa kumppaninsa raskaaksi ja jatkaa sukupolvien ketjua. Osa hedelmättömäksi todetuista miehistä kuvaa epäonnistumisen tunteita miehen roolissaan.

Monia helpottaa kuulla, kuinka tavallista ja normaalia on, että lapsettomuuskokemus heijastuu myös intiimielämän alueelle. Usein hoidoksi riittää avoin keskustelu hoitavan lääkärin kanssa. Osa pareista voi tarvita pari- tai seksuaaliterapeutin apua löytääkseen uudelleen iloa seksuaalielämäänsä.

Lapsiperheeksi lahjoitetuilla sukusoluilla

RASKAUDEN ALKAMINEN

Monien pettymysten jälkeen positiivinen raskaustestituloksi herättää lasta toivovassa suuren ilon lisäksi usein myös epävarmuuden tunteita. Aika ensimmäiseen ultraäänitutkimukseen voi tuntua ikuisuudelta. Alkuraskauden verinen vuoto, jota esiintyy normaalistikin joka viidennellä raskaana olevalla naisella, sekä raskausoireiden vähäisyys voivat herättää pelkoja raskauden keskeytymisestä. Tieto hedelmöityshoidoilla alkaneisiin raskauksiin liittyvästä lisääntyneestä ennenaikaisuuden ja pienipainoisuuden riskistä voi lisätä tulevien vanhempien raskauden aikana kokemaa huolta. Ultraäänitutkimus tuo raskauden konkreettisemmäksi ja vahvistaa uskoa raskauden etenemiseen.

Monet lahjasoluhoidoilla lasta toivovat parit tuovat jo ennen raskautta esiin myönteisenä asiana sen, että yleensä ainakin toisen vanhemman geneettinen perimä jatkuu lapsessa. Monelle naiselle on tärkeää saada kokea raskausaika. Puolisoiden tai itsellisen äidin on siten mahdollista seurata raskauden etenemistä ja luoda suhdetta vauvaan jo raskausaikana sekä iloita vanhemmuudesta sen alkumetreiltä lähtien. Raskaus, synnytys ja mahdollisuus imettää ovat monelle naiselle tärkeitä, identiteettiä positiivisesti vahvistavia kokemuksia. Raskaudella on siten tärkeä merkitys erityisesti lahjamunasoluhoidon yhteydessä vahvistamassa suhdetta syntyvän lapsen ja vanhempien välillä.

Vauvan syntymän jälkeen on tavallista ja normaalia, että kahden vanhemman perheissä ei-synnyttänyt vanhempi voi kokea ulkopuolisuuden tunteita. Tunteista on tärkeä voida keskustella kumppanin kanssa ja sopia miten vanhemmuutta jaetaan tasapuolisesti. Lapsen ja vanhemman välinen suhde vahvistuu hoivan ja huolenpidon myötä.

"NYT KUN RASKAUS ON TOSIASIA,
ALKAA MIELEEN TULLA EPÄVARMUUKSIA.
MITEN LAHJASOLUTAUSTAAN TULISI
SUHTAUTUA VAUVAN SYNNYTTYÄ?
MITEN KERTOA LAPSELLE, JA KENEN MUUN
HALUAN ASIASTA TIETÄVÄN? TOISAALTA EN
HALVAISI SALATAKAAAN ASIAA, KOSKA EIHÄN
SIINÄ OLE MITÄÄN HÄVETTÄVÄÄ."

LAPSEN SYNTYMÄ

Lapsen syntymä on suuri ilon aihe pitkän odotuksen jälkeen. On tavallista kokea ristiriitaisia tunteita: häivähdys haikeutta ja surua saattaa nousta pintaan ja samanaikaisesti on iloinen juuri tämän vauvan syntymästä. Asiasta lapselle ja perheen ulkopuoliselle kertominen ennen raskauden alkua saattoivat tuntua itsestään selviltä. Raskauden alettua ja lapsen synnyttyä, nämä asiat voivat näyttäytyä aivan uudessa valossa.

Yli puolet lasta toivovista on kertonut lapsettomuudesta ja sen hoidosta ulkopuolisille, mutta ei lahjoitettujen sukusolujen käytöstä. Lahjasoluilla lapsen saaneella vanhemmalla on aina oikeus päättää ja pohtia millainen avoimuus on hyväksi omalle perheelle.

"TOIVON NIILTÄ LÄHIMMILTÄ YSTÄVILTÄ JA SUKULAISILTA, JOTKA TIETÄVÄT LAPSEN LAHJASOLUTAUSTASTA, HIENOINTUNTEISUUTTA JA TAHDIKKUUTTA, ETTÄ HE OTTAVAT HUOMIOON ASIAN JA SEN AIKATAULUN, JOLLA AIOMME KERTOA. TOIVON HEILTÄ TUKEA MYÖS LAPSELLE, JOS HÄNTÄ ASKARRUTTAA ASIASSA JOKIN, JA JOS HÄN HALUAA JUTELLA JONKUN MUUNKIN LÄHEISEN AIKUISEN KANSSA ASIASTA."

UUSI VAIHE ELÄMÄSSÄ

Lapsen syntyminen perheeseen aloittaa uuden vaiheen elämässä. Parien kohdalla kahdesta tulee kolme. Puolisoilta edellytetään kykyä asettaa lapsen tarpeet omien ja kumppanin toiveiden yläpuolelle. Tärkeä kysymys on mikä on hyväksi meille, ei se, mikä on hyväksi vain minulle tai sinulle.

Itsellisesti lapsen saaneet äidit kokevat elämänmuutoksen lapsen syntymän myötä. Itsellisestä naisesta tulee itsellinen äiti, joka ei enää elä vain itseään varten. Omista voimavaroista on tärkeä huolehtia; läheisverkostolta avun ja tuen pyytäminen on viisautta.

Avoimuus perheen arvona

Lahjoittajalta saatujen sukusolujen käyttö hedelmöityshoidoissa ja lahjasoluilla perheellistyminen voivat herättää vanhemmassa ristiriitaisia ajatuksia ja tunteita. Toisaalta mukana on kiitollisuus lahjoittajaa kohtaan, joka on mahdollistanut lapsen syntymän. Toisaalta mielessä saattaa olla pelko siitä, mitä tapahtuu, kun lapsi saa selville lahjoittajan henkilöllisyyden. Tuntuuko lapsesta lahjoittaja enemmän omalta vanhemmalta kuin todellinen vanhempi? Mielessä saattavat myös käydä lapsen puoli- tai täysgeneettiset sisarukset.

Ennen hoitoa annettavassa neuvonnassa käydään läpi lahjoitettujen sukusolujen käytön merkitystä itselle ja lapselle sekä ulkopuolisille asiasta puhumista. Neuvonnan aikana asiat tuntuvat ehkä kaukaisilta, mutta raskauden alkaessa nämä kysymykset nousevat yleensä mieleen. Naisten ja miesten kannat avoimuuden suhteen voivat poiketa toisistaan. Tavallista on, että naiset ovat puhumisen suhteen avoimempia. Lapselle puhumisen saattaa kokea vaikeaksi erityisesti mies, jos lapsettomuus ja hoidot ovat johtuneet hänestä.

Avoimuutta vastustavat haluavat usein suojella puolisoa, jonka geneettinen yhteys lapseen ei jatku. Taustalla voi olla pelko, että lapsi hylkää ei-geneettisen vanhempansa, kun hän saa tietää alkuperästään. Puhumista helpottavat arvot ja varmuus siitä, että lapsella on oikeus tietää alkuperänsä. Parit, jotka eivät pääse yhteisymmärrykseen lapselle lahjasolu-taustasta puhumisen tavoista, kuvaavat tyytymättömyyden ja ristiriidan tunteita, pyrkivät välttämään puheenaihetta ja siirtävät ratkaisun tekoa tulevaisuuteen. Vanhemman tehtävänä on kuitenkin huolehtia siitä, että lapsi saa kasvaa tietoon omasta taustastaan.

"PSYKOLOGIN ANTAMA NEUVONTA
VAHVISTI AJATUSTA, ETTÄ ON OLEELLISEN
TÄRKEÄÄ KERTOA LAPSELLE HÄNEN ALKU-
PERÄSTÄÄN. MYÖS SE SELKIYTYI, ETTÄ ASIASTA
ON TÄRKEÄÄ KERTOA LAPSELLE
MAHDOLLISIMMAN VARHAISESSA
VAIHEESSA. YLLÄTYIN MITEN VARHAISESSA
VAIHEESSA SEN VOI ALOITTA."

AVOIMUUDEN TASOON VAIKUTTAVAT USEAT ASIAT:

- yhteiskunnan hyväksyvä tai tuomitseva suhtautuminen perheiden monimuotoisuuteen
- läheisten myönteinen suhtautuminen lahjoitettujen sukusolujen käyttöön
- ammattilaisilta saatu tuki
- uskonto
- kulttuuritausta
- lapsen ulkonäkö
- elämän mukanaan tuomat kokemukset oikeasta ja väärästä
- eettiset näkökohdat

Nyky-yhteiskunnassa lapsen alkuperän salassa pitäminen on lähes mahdotonta. Jo raskauden seurannan kannalta synnytyssairaalan on tärkeää tietää, miten raskaus on saanut alkunsa. Lapsen veriryhmä voi erota vanhempien veriryhmästä ja herättää lapsessa kysymyksiä. Lapsella voi myös myöhemmässä vaiheessa puhjeta sairaus, jota epäillään perinnölliseksi. Yli puolet lahjasoluhoidoihin hakeutuvista on kertonut aikeistaan ystävilleen. Tällöin on suuri riski, että asia tulee sattumalta jossain vaiheessa puheeksi lapsen läsnä ollessa. Erilaiset kaupalliset DNA-testit ja -rekisterit ovat nykyään kaikkien saatavilla ja tieto lahjasolusta voi tulla ilmi sitäkin kautta.

Lapselle lahjasolutaustasta avoimesti puhuminen estää perhesalaisuuksien muodostumisen ja asian esiintulon esimerkiksi riitatilanteissa. Tavallista on, että salaisuudet jossain vaiheessa paljastuvat. Perheen sisäisiä salaisuuksia pidetään perheen toiminnan ja lapsen kehityksen kannalta haitallisina. Lapset ovat mestareita aistimaan vanhemmistaan sen, milloin nämä tulevat epävarmoiksi, mistä asioista he eivät halua puhua ja milloin he valehtelevat. He oppivat olemaan kysymättä asioita, jotka vanhemmista tuntuvat vaikeilta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivätkö he pohtisi näitä asioita mielessään. Avoimuus lapsen alkuperän suhteen mahdollistaa myös sen, että vanhemmat voivat hakea vertaistukea ja ymmärrystä.

AVOIMUUS TUKEE LAPSEN KEHITYSTÄ

Adoptiotutkimus on vahvistanut biologisen alkuperän tietämisen tärkeyden lapsen identiteetin kehittymiselle. Koska vain lapsi voi tietää, onko biologista alkuperää koskeva tieto hänelle tärkeä, eivät muut voi asiaa hänen puolestaan päättää. Lapsen kannalta on ilman muuta selkeintä, että hän tietää alkuperänsä ja että hän voi puhua siitä avoimesti vanhempiensa ja lähiverkoston kanssa.

Tutkimukset osoittavat, että lapselle on tärkeää puhua hänen alkuperästään mahdollisimman varhain, jolloin lapsella ja vanhemmilla on vähitellen mahdollisuus integroida se perheen tarinaan. Nämä lapset kertovat "aina tienneensä alkuperästään". Lapsen alkuperää täytyy käsitellä monta kertaa eri kehitysvaiheissa lapsen ymmärryskyvyn mukaan ja lapsen itse ottaessa asian puheeksi. Helpointa ja luonnollisinta lapsen kannalta on, jos hän saa kasvaa tietoon elämänsä alusta alkaen. Lahjasolutaustasta puhuminen voi aloittaa jo lapsen ollessa vauvaikäinen. Tällöin vanhempi voi harjoitella itselle sopivien sanojen käyttöä eikä lapsi kysele lisäkysymyksiä. Lahjasolutaustasta on tärkeää puhua lapselle mahdollisimman varhain, jotta lapsi voi kokea tienneensä taustastaan aina. Lahjasolustaustasta puhuminen on aina vanhemman vastuulla. Olennaista on, että lahjasolutaustasta puhuminen on perheessä sallittua ja avointa.

"ALUKSI ÄITINI OLI VAIKEA SUHTAUTUA
ASIAAN, MUTTA NÄIN JÄLKIKÄTEEN
LAPSEN SYNNYTTYÄ EI OLE OLLUT
MINKÄÄNLAISIA ONGELMIA.
LAPSI ON HÄNEN LAPSENLAPSENSA,
VAIKKEI ULKOISESTI MUISTUTAKAAN MEITÄ."

LÄHEISTEN TUKI

Tärkeää on myös, että perhe saa lapsen kanssa puhumiseen tukea ja apua läheisiltään. Sukulaisten ja ystävien luonteva suhtautuminen lapsen syntyperään helpottaa asiasta lapselle puhumista. Sukulaiset ja ystävät voivat myös olla lapsen tukena lapsen mieltä askarruttavissa kysymyksissä. Ystäville ja lähisukulaisille kertominen jännittää kuitenkin monia.

Mitä lahjasoluhoidojen avulla syntyneet lapset ajattelevat?

Viimeaikaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että huomattava osa lapsista pitää tärkeänä saada lisätietoa lahjoittajasta, hänen ulkonäöstään, luonteenpiirteistään, terveydentilastaan ja usein myös lahjoittajan lapsista. Lapsilla ei ole tarvetta luoda suhdetta lahjoittajaan, mutta suhdetta häneen ja hänen lapsiinsa luonnehtii uteliaisuus. Lapset kuvaavat, että tarkempi tieto lahjoittajasta auttaa heitä saamaan "kokonaisemman" kuvan itsestään.

Valtaosa lapsista pitää suhdetta alkuperäänsä joko neutraalina tai hyvänä, ja he kokevat olevansa erityisen toivottuja ja odotettuja. Lapset ottavat tiedon alkuperästään yleensä varsin luonnollisesti. Asia voi olla haastavampi vanhemmille. Ne perheet, joissa on hyvä ja toimiva vanhempi-lapsisuhde, ja joissa lapset ovat aina tienneet alkuperänsä, kokemus lahjasolualkuperästä on hyväksyttävä ja neutraali asia. Nämä lapset kutsuvat lahjoittajaa lahjoittajaksi, eivät isäksi tai äidiksi. Myönteinen suhde vanhempiin ei vähennä lasten halua saada lisätietoa lahjoittajasta.

Nuoret, jotka saavat tiedon alkuperästään teini-iässä tai myöhemmin, kuvaavat suuttumuksen, petetyksi tulemisen ja järkytyksen tunteita useammin kuin ne, jotka saavat tiedon alkuperästään aikaisemmassa vaiheessa.

Kun lahjasoluhoidojen tekeminen alun perin aloitettiin, lääkärin tärkeä tehtävä oli suojella lahjoittajan anonymiteettia. Tuolloin lahjasoluhoidoissa käyville suositeltiin yksioikoisesti asian salassa pitämistä lapselta. Vanhemmilla oli myös tarve suojella lasta häpeältä ja leimautumiselta, jota asian tabuluonne vahvisti. Onneksi nykyään tulevia vanhempia ohjataan lahjasoluhoidoissa avoimuuteen lahjasoluilla perheellistymisen suhteen.

DONOR CONCEPTION NETWORK

Kasvava tarve kuulla muiden samassa tilanteessa olevien ajatuksia johti siihen, että vuonna 1993 viisi perhettä Englannissa perusti Donor Conception Network -nimisen yhdistyksen (www.dcnetwork.org). Yhdistykseen kuuluu lahjoitetuilla sukusoluilla hoitoja harkitsevia tai niillä lapsia saaneita naisia ja miehiä, hoidon tuloksena syntyneitä lapsia sekä lahjoittajia. Yhdistys toimii hyvin aktiivisesti, kokoontuu säännöllisesti ja julkaisee kirjallista materiaalia kaikille osapuolille.

DONOR SIBLING REGISTRY

Vuonna 2000 puolestaan perustettiin internetpohjainen kansainvälinen tukiverkko Donor Sibling Registry, DSR (www.donorsiblingregistry.com), anonyymisti lahjoitetuista sukusoluista alkunsa saaneille lapsille ja perheille. DSR:ssä on jo yli 75 000 jäsentä eri maista ja ryhmistä (2021). Jäsenet koostuvat lahjasolulapsista, vanhemmista ja lahjoittajista. Yli 21 000 lahjoitetuista sukusoluista alkunsa saanutta lasta on löytänyt itselleen puolisisaruksia yhdistyksen kautta. Nämä ja monet muut kansalliset yhdistykset toimivat äänenä hoidon tuloksena alkunsa saaneiden lasten kokemuksille ja mielipiteille.

"ÄITI KERTOI MINULLE, ETTÄ ERÄS KILTTI
TÄTI AUTTOI HÄNTÄ SAAMAAN VAUVAN
ANTAMALLA MUNASOLUN. KUINKA ÄITI TIESI MIKÄ
NOISTA MUNISTA OLIN MINÄ?"

(5-VUOTIAS LAHTAMUNASOLUHOIDOLLA ALKUNSA SAANUT TYTTÖ)

"ÄITI SANOI, ETTÄ HÄNEN MUNASOLUNSA
EIVÄT OLLEET HYVIÄ. LÄÄKÄRI AUTTOI ÄITIÄ
JA ISÄÄ LÖYTÄMÄÄN HYVÄN MUNASOLUN, JOTA SEN
OMISTAJATÄTI EI TARVINNUVUT JA SE MUNASOLU OLEN
MINÄ. EN TIEDÄ MITÄ ISÄ TEKI, MUTTA LUULEN, ETTÄ
ISÄLLÄ OLII JOKU ERIKOISKONE, JOLLA HÄN LAITTOI
MINUT ÄIDIN MASSUUN. SIELLÄ MINÄ SITTEN SÖIN
JA SÖIN, KUNNES OLIN OIKEIN ISO JA SITTEN MINÄ
TULIN ULOS."

Miten puhua lapselle lahjasolutaustasta?

Vertaiskeskusteluissa tulee esiin erilaisia kertomistarinoita, joista vanhemmat ovat valinneet itselleen sopivimman. Monet vanhemmat kokevat vaihtoehtojen esittämisen hyväksi: he voivat valita niistä itselleen luontevimman vaihtoehdon. Oikeiden sanojen ja termien löytyminen voi tuntua hyvinkin olennaiselta. Silloin kuitenkin unohtuu, että lapselle asiat ovat yleensä paljon yksinkertaisempia ja mutkattomampia.

Auttajatarina

"Vanhemmat tarvitsivat apua, jotta lapsi sai alkunsa." Lahjoittaja kuvataan näissä tarinoissa myönteisessä valossa ja apua kuvataan lahjaksi.

Rikkimienemisen tarina

"Rikkimennyt osa (esimerkiksi siittiöiden muodostuminen) täytyi korvata toimivalla osalla (lahjoittajan siittiöt)."

Perheet ovat monimuotoisia -tarina

"On monenlaisia tapoja saada lapsia, ja kaikki tavat ovat yhtä hyviä."

Rakkaustarina

"Lapsi oli niin toivottu ja rakastettu, että me päädyimme tähän vaihtoehtoon."

Faktat faktoina -tarina

"Lahjoittajan siemennestettä laitettiin äidin sisään ja niin raskaus alkoi."

Lapselle ja ulkopuolisille puhumisessa vanhempia auttaa aiheeseen liittyvä kirjallisuus. Vanhempien ja lasten kannalta toisten samanlaisessa tilanteessa olevien perheiden tapaaminen on olennaista. Se hälventää lahjoitetuilla sukusoluilla tehtäviin hoitoihin liittyvää salailua ja osoittaa lapselle, että hänen alkuperässään ei ole mitään hävettävää.

Voidaan olettaa, vaikka lapsen tiedonsaantioikeutta pidetäänkin tärkeänä, että kaikki vanhemmat eivät syystä tai toisesta koe lapselle puhumista mahdollisena tai tarpeellisena. Lahjasoluilla lapsen saaneet vanhemmat tarvitsevat omanlaistaan tukea, esimerkiksi kirjallisuuden ja vertaiskeskustelujen muodossa. Avoimeen vertaistukitoimintaan osallistuminen voidaan kokea liian vaativana ja paljastavana.

"OLISI HYVÄ SAADA KONKREETTISIA
NEUVOJA SIIHEN TILANTEeseen, KUN LAPSELLE
ALETaan Puhua LAHJASOLUTAUSTASTA. NEUVOJA
KAIVATAAN SIIHEN, KANNATTAAKO KERTOa IHAN KAIKILLE
SUKULAISILLE JA YSTÄVILLE JA SIIHEN,
JOS KERTOO VAIN RAJATULLE YSTÄVÄJOUKKOLLE.
TULEEKO MYÖHEMMIN VASTAAN ONGELMIA,
JOS LAPSI ITSE MÖLÄYTTÄÄ ASIASTA TIETÄMÄTTÖMILLE
OLEVANSa LAHJASOLULAPSI? MITÄ, JOS JOKU
LÄHIPIIRISSÄ ASIAN TIETÄVÄ MÖLÄYTTÄÄ ASIAN
LAPSELLE ENNEN KUIN VANHEMMAT OVAT EHTINEET
KUNNOLLA VALMISTELLA LASTAAN?"

"ENSIMMÄINEN PUHUMISTILANNE
JÄNNITTI JA ITKETTI, MUTTA KERTA
KERRAN JÄLKEEN PUHUMINEN TUNTUU
HELPOMMALTA."

LAPSELLE LAHJASOLUTAUSTASTA PUHUMISEN MUISTILISTA

Lapsen tulee saada kasvaa tietoon taustastaan koko elämänsä ajan

- Puhu lapselle lahjasolustausta vauvasta lähtien. Varhaisella puhumisella varmistat, että lapsi on tiennyt taustastaan aina.

Puhuminen on vanhemman vastuulla

- Vanhempi huolehtii lahjasolustausta puhumisesta eikä odota, että lapsi ottaa asian puheeksi.
- Jos lapsi ottaa asian puheeksi, tartu näihin tilanteisiin ja vastaa lapsen kysymyksiin rehellisesti.

Luota omaan tapaasi puhua

- Käytä sellaisia termejä ja puhumisen tapaa, joka tuntuu sinusta luontevalta ja teidän perheelle sopivalta.
- Puhumisen tapasi saa muuttua lapsen kasvun myötä.

Hyödynnä erilaisia käytännön työkaluja

- Lue lapsen kanssa perheiden monimuotoisuudesta kertovia kirjoja.
- Tee lapsen oma kirja ja kerää siihen kuvia ja tietoa lapsen lahjasolustausta.

Ota tarvittaessa aikalisä

- Vanhemmalla ei tarvitse olla kaikkia vastauksia valmiina. Olennaisinta on, ettei lapsen kysymystä ohiteta.
- Lapselle voi todeta: "Olipa hyvä kysymys, palataan tähän kun pääsemme kotiin."

Palaa asiaan uudelleen

- Puhu lahjasolustausta uudelleen ja uudelleen, tarkista miten lapsi on ymmärtänyt oman taustatarinansa.
- Ota lahjasolustausta puheeksi eri ikävaiheissa.

Vertaistukea on saatavilla!

Vertaistuki tarkoittaa säännönmukaista tukitoimintaa kahden saman kokeneen ihmisen välillä tai ryhmässä. Vertaistoimintaan osallistuvat ovat tasavertaisia keskenään ja toimivat yleensä sekä tukijoina että tuettavina. Vertaistuki eroaa ystävyyssuhteista siinä, että vertaistuki on organisoitua toimintaa.

VERTAISTUKEA KAIVATAAN MONISTA ERI SYISTÄ:

- Halutaan kuulla eri perheiden tarinoita siitä, miten lapsi on saanut alkunsa, ja miten ulkopuoliset ovat asiaan suhtautuneet.
- Halutaan kuulla neuvoja siitä, miten ja milloin lapselle tulisi puhua hänen alkuperästään.
- Halutaan tietää, mitä tulee tehdä, jos lapsi kertoo kaikille, ja mitä jos häntä kiusataan lahjasolualkuperän vuoksi.
- Halutaan tietää, miten suhtautua siihen, jos lapsi ei pysty ymmärtämään vanhempien valintaa.
- Halutaan käydä läpi lapsettomuustustusta.
- Halutaan kuulla tilanteen vaikutuksista parisuhteeseen tai muihin lähisuhteisiin.

Erityisen tärkeää vertaistuki on siinä vaiheessa, kun vanhemmat pohtivat lapselle ja ulkopuolisille asiasta puhumista. Toisten kokemusten kautta on mahdollista miettiä, mikä olisi itselle luontevin tapa edetä. Toisaalta on myös hyvä kuulla muilta, että lapsiperheen arki rullaa useimmiten normaalisti ilman ajatustakaan siitä, miten lapsi on saanut alkunsa.

"OLEN TODELLA ILOINEN MAHDOLLISUUDESTA
TAVATA VERTAISIA. EN TIEDÄ MITÄ MUUTA
KAUTTA OLISIMME SAANEET YHTEYDEN SAMASSA
TILANTEESSA OLEVIIN PERHEISIIN.
TÄLLE ON TODELLINEN TARVE!"

Vertaistueella, kuten myös ammattilaisten antamalla neuvonnalla, on erityisen tärkeä tehtävä. On tärkeää, että pitkän odotuksen jälkeen vanhemmat voivat nauttia ja iloita uudesta perhetilanteesta täydestä sydämestään. Lapsen saamisessa keskeistä on valtava ilo ja tyydytys, jonka oman lapsen kasvaminen ja kehittyminen saa vanhemmissa ja läheisissä aikaiseksi. Jo hoitojen aikana tulisi olla mahdollisuus käsitellä lapsettomuuteen liittyviä kipeitä tunteita, jotta ne eivät lapsen syntyessä enää kuormittaisi lapsen ja vanhemman välisen suhteen muodostumista.

Helminauha tarjoaa vertaistukea

Lahjasoluperheiden Helminauha-verkosto on perustettu Helmen päivänä 7.5.2009 ja se on tarkoitettu lahjasoluhoitoja harkitseville, hoidossa oleville, lasta odottaville ja lapsen tai lapsia jo hoidoilla saaneille. Helminauha-verkostoa koordinoi Simpukka ry. Simpukan toiminnan piiriin kuuluvat kaikki tahatonta lapsettomuutta kokevat. Olennaista on lapsitoive eli oma tunne siitä, että ei voi syystä tai toisesta saada lasta, vaikka haluaisi. Simpukka tarjoaa tukea, tietoa ja edunvalvontaa. Simpukka-lehdessä julkaistaan aiheeseen liittyviä artikkeleita.

HELMINAUHA-HANKE VERKOSTOTYÖN JATKAJANA

HELMINAUHA on STEA:n rahoittama hanke (2019–2021), jonka tarkoituksena on tukea lahjasolujen avulla lapsen saaneita perheitä. Hankkeen tavoitteena on, että vanhemmat saavat tietoa ja tukea lapsen alkuperään liittyvien kysymysten käsittelyyn sekä valmiuksia puhua lasten kanssa lahjasolutaustasta. Hanke palvelee myös ammattilaisia, lahjasoluperheiden läheisiä, sukusolujen lahjoittajia ja lahjasoluhoitoja suunnittelevia.

Helminauha-hankkeella on omat kotisivut: www.helminauha.info.

Lisätietoa vertaistuesta: simpukka@simpukka.info

Ota rohkeasti yhteyttä!

SIMPUKKA RY (WWW.SIMPUKKA.INFO)

- valtakunnallinen yhdistys, joka on perustettu vuonna 1988
- 1 500 jäsentä, joista kolmasosa miehiä
- ainoa tahattoman lapsettomuuden kokemusasiantuntija-yhdistys Suomessa
- tavoitteena on, että tahattomasti lapsettomat voivat yhteiskunnassa hyvin
- Helminauha-hanke on osa Simpukan toimintaa

TIEDÄMME, MILTÄ LAPSETTOMUUS TUNTUU!

TARJOLLA MONENLAISTA VERTAISTUKEA

- vertaistoimintaa useilla paikkakunnilla ja monipuolisesti verkossa
- monipuolista keskustelua yksityisessä Helminauha-ryhmässä Facebookissa
- oma, ulkopuolisilta suljettu, keskustelualue Simpukan keskustelupalstalla osoitteessa www.simpukka.info
- isompia keskustelu- ja vertaistukitapaamisia 1–2 kertaa vuodessa
- perhelomia ja -tapaamisia

"VAIKKA TÄMÄ EI OLE HELPPO TIE,
LAPSI ON KUITENKIN PARAS LAHJA,
JONKA OLEMME SAANEET."

Lopuksi

Monet kysyvät ennen hoitojen aloitusta, voiko lapseen, johon ei ole geneettistä yhteyttä tai jonka geeniperimää ei täysin tiedä, kiintyä samalla tavalla kuin omista soluista syntyneeseen lapseen eli onko veri vettä sakeampaa. Veri on kenties vettä sakeampaa, mutta rakkaus on verta sakeampaa! On tärkeää muistaa, että lahjoitetut sukusolut ovat lahjoittajan hieno lahja lasta toivovalle, mutta lahjoittaja ei ole lapsen vanhempi. Geenit ovat jotain muuta kuin vanhemmuus. Vanhemmuus on lapsen kanssa arjessa elämistä ja ilojen ja surujen jakamista. Lapsen tarpeet ovat varsin yksinkertaiset: arkista rakkautta, huolenpitoa, lämpöä, kiinnostusta sekä kykyä nähdä lapsi omana erillisenä itsenään ja kykyä tukea hänen kasvuaan.

Yhteystietoja

Asiaan liittyvää kirjallisuutta lapselle kertomiseen löytyy osoitteesta:

www.helminauha.info/materiaalit/

Lahjasoluiheeseen liittyvää kirjallisuutta voi tilata osoitteesta:

www.simpukka.info/kauppa/ tai www.vaestoliitto.fi

HYÖDYLLISIÄ NETTISIVUJA JA YHTEISÖJÄ:

Helminauha-hanke, www.helminauha.info

Lapsettomien yhdistys Simpukka, www.simpukka.info

Donor Conception Network, www.dcnetwork.org
Iso-Britannian vertaistukiverkosto lahjasoluperheille, sivusto on laaja tietopankki

Donor Sibling Registry, www.donorsiblingregistry.com
Anonyymisti luovutetuista sukusoluista alkunsa saaneille lapsille ja perheille

Sateenkaariperheet, www.sateenkaariperheet.fi
Suomen lesbo-, bi-, trans- ja homovanhempien ja heidän lastensa oma yhdistys

Lapsettomuuden hoitoon erikoistuneita terapeutteja löytyy osoitteesta:
www.simpukka.info/lapsettomuusterapeutteja/





SIMPUKKA

www.simpukka.info


HELMINAUHA
HANKE

www.helminauha.info